

Omvårdnad – nivå 1

FOKUS PÅ KOMMUNIKATION

Inom all vård- och omsorg är kommunikation centralt. Vi kommunicerar med många människor varje dag i många olika sammanhang och i vissa fall finns omständigheter som försvårar kommunikationen.

Den här lektionsplaneringen knyter an till sida 39-41 som handlar om det Goda samtalet i Omvårdnad – nivå 1 av Kjell Hjelm. Det går såklart även bra att genomföra lektionen utan att ha läst sidorna i boken, men då får du som lärare först introducera för eleverna vad ett gott samtal innebär.

1. Det goda samtalet kan sägas bygga på bland annat:

- Förberedelser
- Att avsätta tid
- Avskildhet/rum
- Öppna frågor
- Aktivt lyssnade

Inled lektionen med att diskutera vad dessa fem ”byggstenar” innebär. Fråga eleverna vad de tänker ingår i dem och hur man kan se till att följa dessa byggstenar rent praktiskt. Eleverna kan till exempel fundera över hur de kan följa byggstenarna på sin APL.

2. Diskutera sedan följande frågor:

- Vilka konsekvenser kan uppstå om du under ett samtal använder slutna frågor i stället för öppna frågor?
- Vad kan visa att en person inte riktigt lyssnar på oss? Tänk på sådant som: kroppsspråk, tonläge, bekräftelse, spegling med mera.
- Hur kan man skapa trygghet för personen som man samtalar med?

3. Arbeta med en eller flera av fallbeskrivningarna nedan.

Antingen kan eleverna arbeta med olika fall i par eller grupper, eller så kan alla arbeta med samma. Ge eleverna en specifik tid att förhålla sig till och avsluta med att gå igenom i helklass vad som sagts i paren/grupperna.

Fallbeskrivningar – När samtalet inte fungerar

Fall 1 – Bengt har svårt att andas

Bengt är 79 år och bor på ett äldreboende. Han har KOL och blir lätt andfådd. Han kan också känna sig orolig, särskilt på morgonen när det tar tid innan han får hjälp. Bengt tycker om att prata om sitt liv, men personalen hinner inte alltid lyssna.

En morgon kommer undersköterskan Lisa in för att hjälpa Bengt att klä sig inför frukosten. Hon har bråttom eftersom flera andra boende också väntar på hjälp. Följande scen utspelar sig sedan:

Lisa: God morgon, Bengt! Nu ska vi få på dig kläderna.

Bengt: God morgon ... jag sov inte så bra i natt, jag låg och tänkte på min fru.

Lisa: Jaha, men nu ska vi se till att du kommer upp ur sängen. Kan du sätta dig upp?

Bengt: Jo ... men det känns lite tungt att andas i dag.

Lisa: Ja, det gör det ibland. Sträck på dig nu så går det nog bättre.

(Lisa hjälper Bengt upp snabbt och börjar knäppa hans skjorta.)

Bengt: Hon brukade alltid hjälpa mig med skjortan... jag saknar henne så mycket.

Lisa: Mm. Så, nu var skjortan på. Vill du ha den blå tröjan idag också?

Bengt: (suckar) Det spelar ingen roll.

Lisa: Bra, då tar vi den. Så, nu ska vi skynda oss till frukosten, de andra väntar redan.

Reflektionsfrågor

1. Vad i samtalet visar att Lisa inte riktigt lyssnar på Bengt?
2. Hur påverkas Bengts känslor av hennes sätt att svara?
3. Vad skulle Lisa ha kunnat säga eller göra annorlunda?
4. Hur hade Lisa kunnat visa empati, även om hon hade ont om tid?

Fall 2 – Asta vill lyssna på radio

Asta är 86 år och bor på särskilt boende. Hon har nedsatt hörsel och behöver hörapparat, men hon använder den inte alltid. Hon tycker om att prata om sin familj och vill gärna känna sig delaktig i vardagen.

En eftermiddag kommer undersköterskan Johan in på Astas rum för att fråga om hon vill följa med till gemensam fika. Följande scen utspelar sig sedan:

Johan: Hej Asta, det är dags för fika nere i matsalen. Vi går dit nu.

Asta: (ser lite förvirrad ut) Vad sa du?

Johan: (höjer rösten lite, men snabbt och otåligt) FIKA! NERE I MATSALEN!

Asta: Jaha ... jag vet inte riktigt om jag orkar i dag.

Johan: Jodå, klart du orkar. Kom nu så går vi.

Asta: Men jag skulle gärna vilja höra klart på radion först, de pratar om min hemstad.

Johan: Radion kan du lyssna på sen. Det är viktigt att du kommer ut lite, annars sitter du bara här.

(Johan börjar rulla fram Astas rullator utan att invänta hennes svar.)

(Asta suckar och sätter sig i rullstolen.)

Reflektionsfrågor:

1. Vad gör Johan som gör att samtalet inte fungerar så bra?
2. På vilket sätt kan Johans sätt att kommunicera påverka Astas självbestämmande och känsla av värdighet?
3. Hur hade Johan kunnat bemöta Asta annorlunda?
4. Hur kan personalen anpassa kommunikationen till personer med nedsatt hörsel?

Fall 3 – Maria har svårt att avsluta

Maria är 27 år och deltar i daglig verksamhet enligt LSS. Hon har en intellektuell funktionsnedsättning och tycker om att måla och skapa. Hon behöver lite extra tid för att uttrycka sig och kan bli stressad om hon känner sig pressad.

Under en aktivitet sitter Maria vid bordet och målar. Stödassistenten Peter kommer fram för att påminna henne om att gruppen snart ska avsluta för dagen. Följande scen utspelar sig sedan:

Peter: Så, Maria, nu får du sluta måla. Vi ska städa undan.

Maria: (fortsätter måla, tittar inte upp) Jag vill bara måla klart.

Peter: Nej, nu är det färdigt. Du kan fortsätta i morgon. Lägg undan penseln.

Maria: Men ... jag vill inte. Jag vill göra klart nu.

Peter: (suckar) Maria, vi har inte tid att vänta på dig. Alla andra är redan klara, du måste också lyssna.

Maria: (blir först tyst, slänger sedan ifrån sig penseln och börjar skrika och slå nävarna i bordet i frustration)

Reflektionsfrågor:

1. Hur skulle Peter ha kunnat kommunicera annorlunda så att Maria inte blir så frustrerad?
2. På vilket sätt kan personalen skapa trygghet och delaktighet i ett sådant här läge?
3. Hur kan man tänka kring balans mellan struktur/tidsramar och individens behov?

Fall 4 – Jonas vill dela ett intresse

Jonas är 32 år och deltar i daglig verksamhet enligt LSS. Han har autism och utvecklingsstörning. Han tycker mycket om rutiner och blir orolig om det sker förändringar. Jonas pratar gärna om sitt specialintresse – bussar – och brukar ofta återkomma till det i samtal.

Det är dags för lunch, men Jonas vill inte gå till matsalen än. Han sitter kvar i pysselrummet och pratar om bussar med stödassistenten Anna. Följande scen utspelar sig sedan:

Jonas: Jag vill bara berätta mer om bussen jag åkte i går ... det var en blå, en 520.

Anna: (avbryter, suckar) Jonas, du pratar alltid om bussar. Det räcker nu. Ingen orkar lyssna på det där längre.

Jonas: (blir tyst en stund) Men ... bussar är viktiga!

Anna: Ja, jo, men du måste ju förstå att det är tråkigt för oss andra. Du får sluta tjata. Nu går vi till matsalen, annars blir det inget att äta för dig.

Jonas: (ser ner i bordet och reser sig långsamt, verkar ledsen och orolig)

Reflektionsfrågor:

1. Vad är det i Annas sätt att kommunicera som gör samtalet kränkande?
2. Hur kan Jonas tänkas känna sig i situationen?
3. På vilket sätt bryter Anna mot ett professionellt förhållningssätt?
4. Hur hade Anna kunnat bemöta Jonas intresse för bussar på ett respektfullt sätt, även om hon behövde leda honom vidare till lunch?
5. Vilka konsekvenser kan det få för Jonas förtroende för personalen om han blir bemött så här ofta?

Fall 5 – Gråt inte över spillt mjöl

Sofia är 25 år och har en intellektuell funktionsnedsättning. Hon deltar i daglig verksamhet där hon tycker om att baka och pyssla. Hon har ibland svårt att uttrycka sig tydligt i ord, och hon behöver extra tid på sig för att förstå instruktioner. Under en bakaktivitet spiller Sofia ut mjöl på bordet och golvet. Stödassistenten Kalle reagerar starkt. Följande scen utspelar sig sedan:

Kalle: Men herregud, Sofia! Kan du aldrig göra något ordentligt?

Sofia: (ser orolig ut) Förlåt ... jag ville inte ...

Kalle: Nej, men det blir alltid fel när du håller på. Du borde inte ens vara med i köket, du bara förstör för de andra.

Sofia: (tittar ner i bordet, får tårar i ögonen och börjar bita på pekfingret)

Kalle: Kom, sätt dig åt sidan så vi slipper mer kladd. Vi andra klarar oss bättre utan dig här.

(Sofia går undan till en stol i hörnet och sitter ensam, ledsen och tyst, medan de andra fortsätter baka.)

Reflektionsfrågor:

1. Vad gör Kalle i situationen som är direkt kränkande?
2. Hur påverkas Sofias självförtroende och delaktighet i verksamheten av Kalles ord och handlingar?
3. Vilka risker finns om en sådan attityd blir en del av arbetskulturen på en arbetsplats?
4. Vilka skyldigheter har personalen enligt LSS, värdegrund och etik – och hur bryter Kalle mot dessa i exemplet?
5. Hur hade situationen kunnat hanteras på ett professionellt och respektfullt sätt, även om mjölspill kändes stressande för personalen?